

PRIEKŠLIKUMI SOCIĀLĀS DROŠĪBAS SISTĒMAS PILNVEIDOŠANAI

2013.GADA 10.DECEMBRĪ

ŠODIEN ATBILDĒSIM UZ JAUTĀJUMIEM

1. Kāpēc ir izstrādāts šāds ziņojums?
2. Uz kādiem pierādījumiem balstīts ziņojums?
3. Kāds ir ziņojuma mērķis?
4. Kādi ir ziņojumā noteiktie uzdevumi?
5. Kāda ir ziņojuma virzība un tālākie soļi?

1. KĀDS IR ZIŅOJUMA IZSTRĀDES PAMATOJUMS?

Valdības rīcības plānā Labklājības ministrijai noteikts uzdevums:

„īstenot sociālās palīdzības sistēmas reformu, pakāpeniski pārejot no pasīvās jeb pabalstu sociālās palīdzības sistēmas uz aktīvo jeb klientu motivējošo un savas situācijas uzlabošanā iesaistīto sistēmu, lai ar pieejamajiem resursiem nodrošinātu iespējami lielāku pievienoto vērtību klientiem un sabiedrībai kopumā”

/MK 16.02.2012. rīkojumu Nr.84/

2. PIERĀDĪJUMOS BALSTĪTS ZIŅOJUMS

- Lēmumu pieņemšanai ir nepieciešami pamatoti pierādījumi, jo būtisku izmaiņu ieviešana ilgstoši darbojošās sistēmās bez padziļināta izvērtējuma nereti var nodarīt lielākus zaudējumus nekā ieguvumus.

Tāpēc

- tika izvērtēti esošie minimālie ienākumu sliekšņi valstī, identificējot to trūkumus (2012-2013);
- īstenots Pasaules Bankas pētījums „Latvija: kurš ir bezdarbnieks, ekonomiski neaktīvais vai trūcīgais?” (2013)

3. KĀDS IR ZIŅOJUMA MĒRĶIS?

Pamatojoties uz izvērtējuma un pētījuma rezultātiem, sniegt galvenos secinājumus un priekšlikumus iespējamajiem problēmu risinājumiem attiecībā uz minimālajiem ienākumu sliekšņiem Latvijā, valsts sociālo apdrošināšanu, valsts sociālajiem pabalstiem un sociālo palīdzību.

MINIMĀLĀ NODROŠINĀJUMA LĪMENIS: GALVENIE SECINĀJUMI UN RISINĀJUMU PIEDĀVĀJUMS

- Normatīvajos aktos definētie nabadzības jeb minimālo ienākumu sliekšņi nav pamatoti un nav sasaistīti ar rādītājiem, kas raksturo iedzīvotāju situāciju; bez pamatota minimālā ienākuma sliekšņa nevar izvērtēt sniegtā vai nepieciešamā atbalsta adekvātumu un atbilstību.
- Ir nepieciešams noteikt juridiski precīzu un metodoloģiski pamatotu minimālā ienākuma sliekšni, kas **kalpotu par pamatu turpmākā atbalsts plānošanā un novērstu sistēmas nepilnības**, vienlaikus pastāvot vairākiem minimālo ienākumu sliekšņiem dažādām iedzīvotāju kategorijām
  - 1.variants:
    - Noteikt **vienotu** (vienu) minimālo ienākumu (minimālā nodrošinājuma) līmeni **30%, 40%, 50%** vai **60%** apmērā no mediānas ekvivalentajiem ienākumiem mēnesī, piemērojot OECD ekvivalences skalu;
    - pārtraukt aprēķināt 1991.gadā noteikto iztikas minimuma patēriņa preču un pakalpojumu grozu.
  - 2.variants:
    - Noteikt **diferencētus** (vairāk kā vienu) minimālo ienākumu (minimālā nodrošinājuma) līmeņus **30%, 40%, 50%** vai **60%** apmērā no mediānas ekvivalentajiem ienākumiem mēnesī, piemērojot OECD ekvivalences skalu;
    - pārtraukt aprēķināt 1991.gadā noteikto iztikas minimuma patēriņa preču un pakalpojumu grozu.
  - 3.variants:
    - pārtraukt aprēķināt 1991.gadā noteikto iztikas minimuma patēriņa preču un pakalpojumu grozu un **izstrādāt jaunu iztikas minimuma patēriņa preču un pakalpojumu grozu** vai vairākus grozus dažādām iedzīvotāju grupām;
    - noteikt minimālo ienākumu (minimālā nodrošinājuma) līmeni iztikas minimuma līmenī vai procentuāli no tā.
    - Piemēram pie 60%, vienai pilngadīgai personai 156 lati (2011.gada dati) jeb € 222; 2 pilngadīgām personām un 2 bērniem = 328 lati jeb € 467.

SOCIĀLĀ APDROŠINĀŠANA : GALVENIE SECINĀJUMI UN RISINĀJUMU PIEDĀVĀJUMS

- Valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas pamatbūtība ir pašfinansēšanās un pensiju/ pabalstu apmēri, ko indivīds gūst no šīs sistēmas, lielākajā daļā gadījumu ir atkarīgi no individuālajām sociālās apdrošināšanas iemaksām;
- Minimālie vecuma pensijas apmēri ir relatīvi zemi, taču, nosakot augstus minimālos vecuma pensijas apmērus, var tikt radīta negatīva ietekme uz cilvēku motivāciju maksāt sociālās apdrošināšanas iemaksas no visiem darba ienākumiem;

Tāpēc,

- lai uzlabotu pensiju saņēmēju finansiālo situāciju un atslogotu sociālās apdrošināšanas sistēmu no papildus izmaksām, izvērtēt iespēju noteikt **valsts pamatbudžeta finansētu bāzes jeb sociālo pensiju.**
- nepieciešams izvērtēt iespēju noteikt **minimālo bezdarbnieka pabalsta līmeni**, lai paaugstinātu zemo algu saņēmēju sociālo aizsardzību, tādējādi novēršot to nabadzības risku.

VALSTS SOCIĀLIE PABALSTI: GALVENIE SECINĀJUMI UN RISINĀJUMI

- Pēdējos 10 gados ES/EEZ valstu īpatsvars, kurās ģimenes pabalstam ir universāls raksturs, samazinājās no 80% līdz 52%, bet dažas valstis uzsākušas piemērot ienākumu pārbaudes nosacījumus attiecībā uz atsevišķām pabalstu saņēmēju kategorijām.
- Latvijā esošie valsts sociālie pabalsti tiek piešķirti noteiktām iedzīvotāju grupām, neizvērtējot to ienākumus. Tāpat tie nav piesaistīti nevienam sociāli ekonomiskam rādītājam.

Tāpēc,

- ņemot vērā augsto iedzīvotāju nabadzības risku, īpaši bērniem, ir nepieciešams pārskatīt **valsts sociālo pabalstu mērķētības iespējas;**
- sagatavot priekšlikumus valsts sociālo pabalstu izdevumu restrukturizācijai vai apmēru pārskatīšanai (piemēram, ģimenes valsts pabalsta, valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta), **piesaistot tos noteiktam sociāli ekonomiskam rādītājam, ar mērķi veidot integrētu valsts sociālo pabalstu un pašvaldību sociālās palīdzības programmu;**

PAŠVALDĪBU SOCIĀLĀ PALĪDZĪBA: GALVENIE SECINĀJUMI UN RISINĀJUMI

- Pašvaldību sociālās palīdzības pabalstu decentralizētā finansēšana un atšķirīgās finansiālās iespējas, tiesības noteikt atšķirīgu GMI līmeni, vienota tiesiskā regulējuma trūkums dzīvokļa pabalstam valsts līmenī, ir iemesli, kādēļ pašvaldību sniegtā sociālā palīdzība un pārklājums pašvaldību starpā atšķiras, kā rezultātā veidojas nevienlīdzīga attieksme pret pabalstu pieprasītājiem
- Latvijas GMI programma ir labi mērķēta visnabadzīgākajiem iedzīvotājiem un precīzi definēta, bet piedāvā atbalstu ļoti nelielai nabadzīgo iedzīvotāju daļai. GMI pabalsta izmaksa tiek pārtraukta, personai sākot gūt jebkurus ienākumus, izņemot likumā noteiktos, vienlaicīgi, piemērojot likumā noteiktās nodokļu likmes, kas nemotivē personas pieņemt zemi apmaksātu darbu
- GMI līmenis nav piesaistīts nevienam sociāli ekonomiskam rādītājam.

Tāpēc,

- pašvaldības sociālā dienesta klienta materiālās situācijas risināšanai noteikt **atbalstu naudas izteiksmē**, kuru piešķir mājsaimniecībai, aprēķinot tā maksimālo apmēru atbilstoši valstī noteiktajam minimālo ienākumu jeb minimālā nodrošinājuma līmenim. Maksimālā atbalsta summa mājsaimniecībai tiek samazināta par mājsaimniecības kopējiem ienākumiem, nosakot, ka par ienākumiem šajā situācijā neuzskata šādus ienākumus:
  - ienākumus, kas gūti no algota darba vai pašnodarbinātības 4 mēnešus pēc darba attiecību uzsākšanas valstī noteiktās minimālās darba algas bruto apmērā;
  - ieņēmumus no lauksaimnieciskās zemes, ja kopējā platība nepārsniedz 1 ha;
  - u.c.

KĀDI IR ZIŅOJUMĀ GALVENIE NOTEIKTIE UZDEVUMI?

1. Līdz 2014.gada 30.aprīlim sagatavot **konceptijas projektu par minimālā ienākuma līmeņa noteikšanas alternatīvām** un līdz 2014.gada 31.decembrim izstrādāt attiecīgos normatīvo aktu projektus.
2. Līdz 2015.gada 31.decembrim izstrādāt normatīvo aktu projektus **atbalsta nodrošināšanai māsaimniecībām, kuru ienākumi zemāki par valstī noteiktā minimālā ienākuma līmeni** (sociālā palīdzība).
3. Līdz 2015.gada 31.decembrim izstrādāt priekšlikumus par iespēju **noteikt bāzes jeb sociālo pensiju**.
4. Līdz 2015.gada 31.decembrim sagatavot priekšlikumus par iespēju **noteikt minimālo bezdarbnieka pabalsta apmēru**.
5. Līdz 2015.gada 31.decembrim veikt izvērtējumu par iespējām **restrukturizēt valsts sociālo pabalstu izdevumus vai pārskatīt to apmērus**, piesaistot tos noteiktam sociāli ekonomiskam rādītājam.

KĀDA IR ZIŅOJUMA VIRZĪBA UN TĀLĀKIE SOĻI?

Ziņojums nodots
MK lēmumam
10.12.2013.

Pēc MK lēmuma
tiek uzsākts darbs
pie noteikto
uzdevumu izpildes

PALDIES!
JAUTĀJUMI? KOMENTĀRI?